

junak Miloš Obrenović leta 1815 turškega jarma, mislim, za vselej oslobodil.

Ko sem v Banji bil, in se v lekovitih toplicah kopal, mi je na tem borišču slavnega junaka hajduk Velka življenje živo na misel prišlo; zato sem ga Slovencem, kolikor mi je znano, opisal.

Iz slavnega Velkovega borišča Banje grem čez bojno polje Deligrad, skozi čedne vasi in rodovitno zemljo po lepi cesti mimo lepega samostana sv. Romana, kjer je cesta v veliko daljavo zavoljo izliva Morave jako povikšana in polna lepih mostov, v Kruševac v staroslavno prestolno mesto Cara Lazara.

Lep samostan sv. Roman je kaki dve uri od Deligrada, stoji v žlebu med hribi kaka dva puškométa nad cesto, s ktere se dobro vidi. Blizo samostana sv. Romana je krasen most iz čolnov čez bulgarsko Moravo, kterege prelazivši pridem na njeno levo obalo v selo Džunis, ktero je tako zelo raztreseno po lepi ravnini Morave, da se ne vidi ne. Prekrasni most čez široko bulgarsko Moravo, lepo kasarno in pred njo cele hribe lepih čolnov in debelega lesa, kterege srbski pontonerji naprej in naprej tešejo in obrezavajo, ter v čolne in druge vodne priprave spreminjajo: vse to ogledavšemu in občudivšemu mi prihajajo na misel tisti gospodje, ki so v čudapolnem zagrebškem zboru besedovali in dokazati se trudili: „da ni srbskega naroda več, da so Srbi na Kosovem polji propali itd. itd. ergo, da jih ni! Bog me! da narod srbski še živi, da jako živi, da vsaki dan se bolj oživlja, se zaveda in razvija na vse strani. Kdor ne verjame, naj pride in sam gleda, da je narod srbski istina še živ in za svojo narodnost vreden! Naj gré po srbskih mestih in občinah, povsod bo videl šole polne mladeži; po večih mestih bo videl po več šol in v vsakem po jedno realno gimnazijo; videl bo povsod državna nadležateljstva in urede. Kdor ne verjame, naj pride in naj pogleda srbsko stoječo in narodno vojsko, neizbrojne topove, hribe topovskih krogelj, grmade pušek in druge vojne priprave, kar si je vse sam narod srbski naredil in si še nareja. Da! Srbija more vsaki čas dobro oboroženih 100.000 mož čistih Srbov v boj poslati in ji še ostane 100.000 mož tudi čistih Srbov v rezervi. Govori se celó, da Srbija more 260.000 mož dobro oboroženih in v vpotrebljavanji in rokovodstvu orožja izučenih na boj poslati. Kdor ne verjame, da so to Srbi, naj gre in naj jih popraša, kdo da so, in prepričal se bo, dani ne 30 tujcev med njimi, najmanj pa Hrvatov. Take besede, kakor so jih nekteri gospodje v slavnem zboru zagrebškem govorili, srbski narod res žalijo; ali mnogi so se jim tukaj pa tudi smejali in mnogokrat sem čul na svoja ušesa: „Su li budale bračo Hrvati!“ — „Jebej jim otca itd. za Hrvate nečem več, da znam!“ In bridko mi je délo, da nikoli nisem koga slišal se z „bračo Hrvati“ ponašati in jih hvaliti kakor hrabre Čeha v obče hvalijo, a neslavjanske Poljake isto tako grajajo. Tudi mi je večkrat kdo rekel: „Boga mi brate! da sem jaz v ljubljanskem saboru, jaz bi vaši izdajci po jedno toplo zaušnico dal, pa hajd jo iz zbora izmetal!“ Grozijo se Srbi tudi nad vašo ljubljansko „okrožnico“, kajti, ne mislite, da Srbi nimajo ušes za to, kar se godi po svetu! In bog me! Ako bi kdo na srbskih skupščinah narodu tako grozno protivno govoril, kakor govorijo nekteri poslanci na zborih v Ljubljani, v Pragi, v Lvovu itd., srbski narod bi ga hudo zgrabil.

Iz Džunis-a sem dospel v beli Kruševac. Lepo carsko mesto Kruševac stoji na jako veliki plodni ravnini, ktero z drugimi manjšimi hribi zapirata v veliki daljavi z večnim snegom pokriti Kopavnik in pa Jastrebac, ki ima tudi večidel belo kapo. Po tej

lepi ravnini teče velika reka srbska Morava, v ktero se pod Kruševcem reka Rasina izliva. Staroslavno prestolno mesto cara Lazara je res lepo mesto, ulice so mu vse široke, ravne, gladke in res carski vredjene; hiše so večidel lesene, z opeko krite in lepo pobeljene in stojijo, kakor sploh po Srbii, v sredi lepih sadnih vrtov. Največe in res krasno poslopje je nova, velika hiša, v kateri so realna gimnazija in začetne šole. Blizo te lepe hiše je bela mala cerkvice z dvema stolpoma; to je cerkvice cara Lazara! Poleg nje pa se kopičijo visoke razvaline grada njegovega, in blizo je lepa stara česma (štirna) polna dobre vode, ki iz šestih čepov teče; tej česmi pravijo „Lazarica!“ Zjokal sem se, ko sem te srbski povestnici svete kraje ogledoval. Stopila mi je pred oči vsa sreča in svetlost naroda srbskega pod vladu slavnih Nemaničev in vsa nesreča in britkost po nesrečnem kosovopoljskem boji in po slavni smrti viteškega cara Grbljanović-a. — V temnih razvalinah starega grada videl sem veličanstveno mesto, pred katerim je hrabri car Lazar cvet naroda srbskega zbral in ga na Kosovo polje peljal, da tam za narod in vero gine in mre! Videl sem starega Jug Bogdan-a in njegovih devet sinov, devet Jugovičev, devet junakov! Mimo grada sem videl silno vojsko v boj na Kosovo polje veselo in vatreno hiteti, in pred gradom svitlo carico Milico britko plakati, ko ji njen mož car Lazar, njen oče stari Jug Bogdan, in njenih devet bratov, devet junakov Jugovičev, vsi z vojsko v boj hitijo, od katerih nihče domá pri nji za tolažbo ostati ni hotel, od katerih pa se tudi nihče povrnil ni — vsi so v boji slavno umrli!

V Kruševcu so počivali v neki kapeli zemeljski ostanki Vuka Branković-a, izdajice v kosovopoljskem boji. Te ostanke so Turki ubožavali in pred njimi sveče palili; ko pa so Srbi pod Črnim Jurjem Kruševac vzeli, so prah in pepel prokletega Vuka Brankovića na lopatah v zrak zmetali, da bi ga veter kako iz srbske zemlje odnesel! — V Kruševcu se tudi še vidijo razvaline neke turške cerkve, in razvaline turških toplic. Prebivalci mesta so vrlo priljudni in veseli. Jaz sem bival pri svojem drugaru gosp. dr. Holac-u, vrlemu Čehu. Veselih ur belega Kruševca nikoli pozabil ne bom.

(Konec prihodnjič.)

Zgodovinske drobtinice.

Od kod ime konjиков huzarjev?

Ogerske konjike huzarje vsak pozná, malokdo pa vé, od kod to ime? Naj jim to razjasnimo. Huzarji so se pričeli leta 1458, ob času, ko je najimnitnejši kralj ogerski Matija Korvín vladu nastopil. On je ukazal, da vsak gospodar na 20 oralov svoje zemlje mora dati enega huzarja v deželno armado. Husz pomeni v magjarskem (ogerskem) jeziku 20, ar pa pomeni dar; tedaj huzar pomeni dar za 20 oralov. — Tako je ta beseda zgodovinska in po naše pomeni to, kar dvajsetina v pomeni „desetina.“

Cesar Jožef II. in kmetica iz Šumave.

Ko je enkrat rajniki cesar Jožef II. na bavarski granici po Šumavi popotoval, pride tudi do vasi Lužnice in se naravnost v prvo kmetijsko stanovanje podá. Kmetica je ravno pri peči sedela in kruh vsajala. Ko ga zagleda, ga po njegovi potniški obleki za popotnika drži in mu reče: „Ravno prav ste mi prišli; nimam nobenega človeka domá; idite, idite in podajte mi te hlebe; saj nič ne zamudite. Potem vam pa prinesem renico mleka in kos kruha.“ Cesar si ne dá dvakrat reči, se hitro dela loti in kmetici hlebe podaja. Ko je bila kmetica že vsadila, je vstala in cesarju mleka in

kruha prinesla, zraven pa še pristavila, da bi bila lepšega prinesla, ako bi ga imela.

„Ali povejte mi, mati!“ povzame cesar, kos kruha odlomivši, „zakaj pa imate ta Božji dar tako zelo črn; ali se vam tako huda godí?“

„Oj huda, huda, gospod! Kar le ima človek, mu vse gosposka požrè; ona pojé belo moko, nam pa črna ostane; ona posname smetano, mi moramo pa z golim vodenim mlekom zadovoljni biti.“

„Jaz bi se pa cesarju pritožil, da vas gospodje tako deró in objedajo; on bi gotovo ne pripustil, da bi se vam kaka krivica delala.“

„Cesarju? Bog pomagaj! že vidim, da nič ne veste, kako se na svetu godí. Cesar sam nam največ pobere. Vsaki trenutek se spraska ali stepe s kom zastran stvari, ki niso črnega za nohtom vredne, in mi mu moramo dajati svoje možé in sinove, da jih pobijajo, moramo dajati peneze in ga tako v potu svojega obraza živiti. O da bi le mogla do njega priti, jaz bi mu vse povedala, kar mu gré; saj slišim, da rad posluša tudi bornega kmeta!“

„No, mati!“ govori; „jaz sam sem cesar Jožef“ — reče ljudomili vladar prijazno in razkopčá svojo povrhnjo suknjo. Kmetica zagledavši svetle zvezde na njegovih prsih pade vsa prestrašena pred njega na kolena ter ga odpuščenja prosi. Al cesar jo vzdigne, jej k sebi sestí veli in zaukaže, da mu vse težave in britkosti kmetiškega stanú pové in razodene.

Ko je potem odhajal, je kmetico, ki mu je marsiktero gorko povedala, še bogato obdaroval; košček črnega kruha pa je seboj vzela in za trdno sklenil, da noče mirovati, dokler revnega stanú svojih podložnih ne zboljša.

Dopisi.

Iz Dunaja 1. sept. = „Zukunft“ nam je v svojem listu od 29. avgusta prva prinesla prevažni glas, da se je v središču avstrijskih centralistov osnovala stranka, ktera je na zastavo svojo zapisala federalizem, ki je edina oblika, po kateri se morejo pomiriti narodi cesarstva našega. Gotovo bode ta novica dobro došla tudi vsem Slovencem. Važen je ta glas, ki ga je ta stranka poslala po svetu, ne le zato, da je v soglasji s Slovani avstrijskimi, temuč tudi za to, ker šteje mnogo spoštovanih meščanov iz predmestij, ki imajo veliko upljiva do družih, in je med njo tudi kakih 7 mestnih odbornikov. Ta štiriindvajseterica utegne biti, ako Bog dá, jedro, okoli ktere se bojo ustopili vsi, ki pošteno želijo, da se po končani vojski vnanji ne vname vojska notranja, to je, narodov zoper narode, ktere ima bratovska vez vezati v eno veliko družino. Veseli bodete tedaj tudi gotovo vsi Slovenci pozdravljali glas dunajske nemške federalistične stranke, ki pravi, da ne sme dalje molčati, ampak da mora naravnost reči, da centralistični nemški časniki niso edini pravi glasniki tega, česar želijo nemški Avstrijanci, marveč je na Dunaji velika stranka, čegar program je: politična ravnopravnost vseh narodov, ktera ne trpi, da bi narod gospodoval nad narodom, ampak hoče to, da se porazumejo vsi narodi, in da vsak dobí to, kar mu gré. Če se bode tudi poštenu Nemeč z dušo in telesom potegnil, da se mu njegove pravice ne kratijo, vendar ne bo tlačil nobenega družega naroda; nam je — pravijo ti možaki — dvalizem ravno taka gnjusoba, kakor tisti ožji državni zbor, ki je gospodoval nad vsemi družimi narodi; nova zveza se mora osnovati med Magjari, Rumuni, Slovani in Nemci, in tej zvezi naj bode ime bratinstvo! — V svesti smo si, da nam bode naša

„Zukunft“ odslej pridno donašala, kako se množí in razvija poštena ta nemška stranka, kajti slišali smo, da jo je za svoj organizbrala. Mi Slovenci pa ji želimo — na blagor Avstrije in nam — čedalje večí napredek, ker se nam dozdeva podobna klinu, ki je zastavljen v centralistično nemško in dvalistično magjarsko stranko. „Zukunft-i“ pa čestitamo, da na Dunaji njeni program ni ostal glas vpijočega v puščavi!

Iz Reke. — Ko se je glas zagnal, da zgubimo fabriko tobaka, se je deputacija podala na Dunaj s prošnjo, naj bi ostala fabrika, od ktere se živí do 1000 ljudi, in bi se še iz 2. razreda povzdignila v razred prvi. Deputacija se je vrnila z najboljim upanjem, pa je še to izvedela, da se skoraj prične delati železnica od sv. Petra do Reke.

V Ptuj 31. avg. (Oglas čitalnice.) V nedeljo 9. septembra t. l. bode v sobah čitalničnih „beseda“ z govorom, petjem, glediščem in plesom. Začetek ob 8. uri zvečer. Odbor čitalnice v Ptuj.

Iz Polja na Koroškem 31. avg. — a. — Srce me je zbolelo, ko pridem v dolino svoje lepe domovine, in vidim, kako je voda pri zadnji nevihti našo farno vas Zabrdice in vso njeno okolico pokončala. Že lansko leto je bila enaka nesreča, in zdaj, ko so ljudje komaj vse malo popravili, je pa zopet tako. Polja, vrti, mlini, celó nekatere hiše so poškodovane. Cesta, ki v Beljak pelje, je na marsikterih krajih vsa raztrgana, in mostovi so podrti. Zdaj se je to že zopet za potrebo popravilo. — Tukaj se še le zdaj žanje. Žito še dosti lepo kaže; da bi vreme se le kmalu na lepše obrnilo!

Iz Adlešič 30. avg. M. P. — Drage „Novice“, prosim vas, dovolite mi majhen prostorček, da vam nekoliko povem, kako se nam godi. Hvala Bogu, vreme se nam bolj po volji ugaja; suša nas je bila jako stisnila, zdaj pa imamo dosti godine i lepega vremena; letina jako lepo kaže, ali vendar se bo le na malo spravilo. Med žitom, to je, prosom, je ravno pol sneta, na debeleči ga je tudi en del, slive so nekako čudno obrodile; eden jih ima dosti, da jih suši, a drugi nimajo, kaj bi sproti pojedli; grozdje je ravno tako, kjer ni bilo pozeblo; enemu so vinogradi polni, da ne morejo bolj biti, v družih pa čisto nič ni; grozdje pa je jako bolno, na nekteri trti je vse plesnjivo, da ni ne ene jagode friške, krompir se je jako dobro obnesel, da nikoli še tako od onega časa, ko je bil po vse nam zginil. Otave bomo jako malo nakosili, tega nam je suša kriva, ki se je ravno takrat pričela, ko smo prvo krmo kosili. Naj vam še nekoliko povem, kako se pri nas ljudje imajo. Bodi si bogat ali reven, v noši oblačil se nič ne razbirajo, kajti pri nas sploh iz domačega dela nosimo obleko, platno domá ženske napredejo i stekejo, za halje nam Kočevarji sukno delajo. Pri vsem tem vendar gizdavije (lišpa) ne manjka; čem bolj je kdo reven, tem gizdaveje se nosi. Kar znam, ni bilo v naši fari niti kožuha niti marele, a zdaj, kolikor večí davki, toliko več ovih prokletih kožuhov i marel; curam (dekletam) tudi ni za voljo platno, ki ga same napravijo, nego velé otcu i materi: kupite mi valis i mušulin, pa na rom šite čizme! Vsega tega ne bi bil dobil pri nas pred 15 leti za Bog zná kaj ne.

Bučka 27. avg. J. L. — Iz našega kraja, predrage „Novice“ še nobenega dopisa niste prinesle; dovolite tedaj prostorček mojemu dopisu. Veselilo bo gotovo vsacega slišati, da so tudi tukaj, na trdih kmetih, domoljubi, med kterimi se prvi odlikuje prečastiti gosp. župnik K. G., ki razun treh slovenskih, tudi vse hvale vredni, od vsacega rodoljuba iskreno priporočani časopis „Zukunft“ prav marljivo prebirajo in tudi drugim srenjčanom posojujejo. Tudi tukajšnja šola je čisto slovensko osnovana, kar pa mnogim starišem ni po všeči,